

Верховний
Суд

Критерії розмежування судової юрисдикції Великою Палатою Верховного Суду

Олена Кібенко,
суддя Верховного Суду

7 грудня, 2020 року,

Загальноукраїнський семінар для суддів господарських судів «Актуальні питання визначення юрисдикції господарських судів: правові висновки Верховного Суду»

Судова юрисдикція

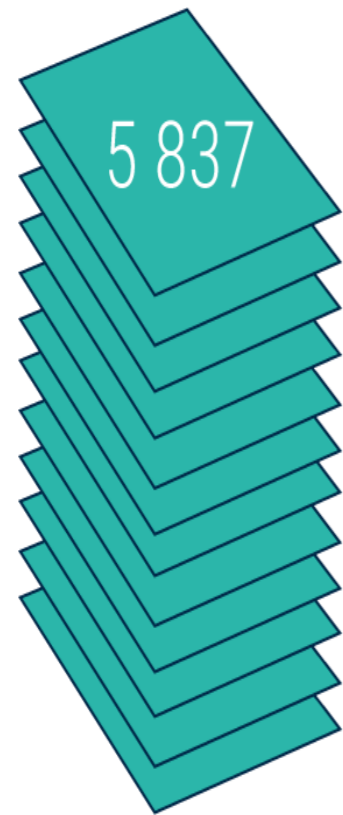
Інститут права, який визначає компетенцію судів.

- Предметна та суб'єктна юрисдикція (юрисдикційність спору – суд якої юрисдикції має розглядати спір - **цивільної, кримінальної, господарської чи адміністративної**).
- Інстанційна юрисдикція
- Територіальна юрисдикція (підсудність).

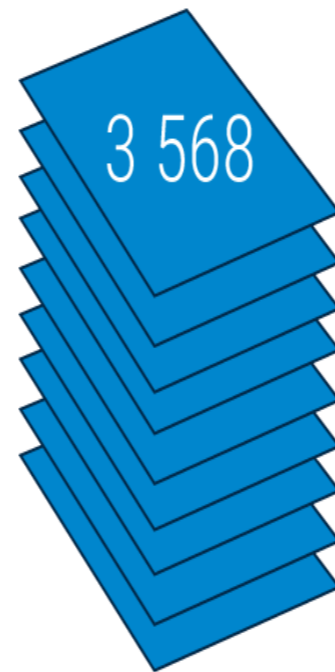
Велика Палата Верховного Суду

- постійно діючий колегіальний орган, до складу якого входить 21 суддя ВС
- здійснює **касаційний перегляд** з метою забезпечення однакового застосування судами норм права
- переглядає справи з підстав **порушення судами правил предметної чи суб'єктної юрисдикції**

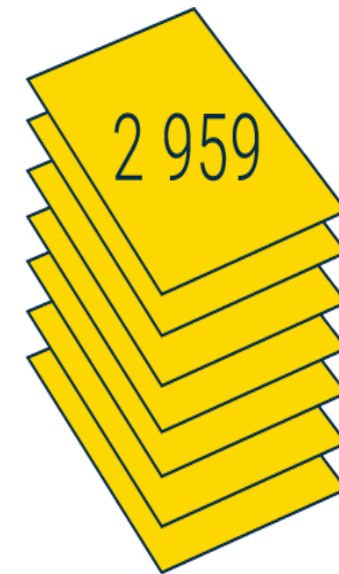
Надійшло до Великої Палати Верховного Суду:

Надійшло усього

(61%)
у касаційному порядку

(83%)
з питань порушення правил
предметної чи суб'єктної
юрисдикції

ВП ВС за час своєї роботи сформулювала
більше 300 висновків щодо
юрисдикційності спорів

Нова редакція процесуальних кодексів

{Частина шоста статті 302 ГПК в редакції Закону [№ 142-IX від 02.10.2019](#)}

Справа підлягає передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду, коли учасник справи **оскаржує судові рішення з підстав порушення правил предметної юрисдикції**, крім випадків, якщо:

- 1) учасник справи, який оскаржує судові рішення, брав участь у розгляді справи в судах першої чи апеляційної інстанції і не заявляв про порушення правил предметної юрисдикції;
- 2) учасник справи, який оскаржує судові рішення, не обґрунтував порушення судом правил предметної юрисдикції наявністю судових рішень Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду у справі з подібною підставою та предметом позову у подібних правовідносинах;
- 3) Велика Палата Верховного Суду вже викладала у своїй постанові висновок щодо питання предметної юрисдикції спору у подібних правовідносинах.

Протягом 2020 року після ухвалення змін до процесуального законодавства надійшло всього 59 справ у касаційному порядку з підстав порушення правил предметної/суб'єктної юрисдикції.

Нова редакція процесуальних кодексів:

Принцип змагальності – саме учасник справи має доводити наявність юрисдикційної проблеми

Подвійний контроль:

✓ **касаційний суд** (вирішує питання щодо передачі справи на ВП ВС – якщо раніше було достатньо посилення на порушення правил юрисдикції, то тепер чіткі критерії, при недотриманні яких касаційний суд не передає справу, а сам розглядає її)

✓ **ВП ВС** (може повернути справу – з посиленням на недотримання критеріїв)

“Визначення юрисдикції” при поверненні справи:

посилання на відповідну постанову ВП ВС,
у якій вже визначено юрисдикцію спору (може не
співпадати із підходом колегії/палати, яка передала
справу на розгляд ВП ВС).

Правила визначення юрисдикційності відповідної справи встановлені процесуальними кодексами:

- ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України,
- ст. 20 Господарського процесуального кодексу України,
- ст. 19 Цивільного процесуального кодексу України.

Правила визначення юрисдикційності відповідної справи встановлені процесуальними кодексами

Загальна (цивільна) юрисдикція є всеохоплюючою; якщо справа не віднесена до юрисдикції інших (адміністративних чи господарських) судів, то вона підлягає розгляду загальним (цивільним) судом.

Адміністративні суди вирішують публічно-правові спори (позови за участю СВП).

Господарські суди вирішують спори, що виникають при здійсненні господарської діяльності.

Розмежування юрисдикції

- з третейськими судами, міжнародним комерційним арбітражем (ст. 22 ГПК),
- іноземними судами (ст. 23 ГПК).

Підходи ВП ВС до визначення юрисдикційності спорів

- критерій визначення юрисдикції має бути **максимально простим, зрозумілим** тобто **таким, щоб його можна було застосувати на момент звернення до суду з позовом**, а не після того, як суд уже почав розглядати справу.
- Можливих «конфігурацій» юрисдикційності спорів певної категорії (наприклад, спори за участю фермерських господарств, спори у сфері публічної служби, спори за участю Фонду гарантування вкладів фізичних осіб) має бути якомога менше.

Підходи ВП ВС до визначення юрисдикційності спорів

Один спір має вирішуватися судами лише один раз

ВП ВС визначає юрисдикційність спору, виходячи з його сутності, з дійсних правовідносин, що склалися між учасниками такого конфлікту, а не з огляду на сформований позивачем склад сторін справи та сформульовані позивачем (часто некоректно) позовні вимоги.

Саме такий підхід (орієнтація на сутність конфлікту, який виник, а не на формальне зосередження на визначених позивачем сторонах спору чи його предметі) вимагає від позивача **переформатувати свої вимоги, уточнити склад відповідачів** та звернутися до суду належної юрисдикції за захистом свого порушеного права.

Позивач іноді буквально розуміє висновки ВП ВС й звертається до суду іншої юрисдикції, майже нічого не змінивши у позовній заяві.

Підходи ВП ВС до визначення юрисдикційності спорів

- У разі закриття судом касаційної інстанції провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 231 цього Кодексу суд за заявою позивача постановляє в порядку письмового провадження **ухвалу про передачу справи до суду першої інстанції, до юрисдикції якого віднесено розгляд такої справи**, крім випадків закриття провадження щодо кількох вимог, які підлягають розгляду в порядку різного судочинства, чи передачі справи частково на новий розгляд або для продовження розгляду. У разі наявності підстав для підсудності справи за вибором позивача у його заяві має бути зазначено лише один суд, до підсудності якого відноситься вирішення спору.
- *{Статтю 313 ГПК доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 460-ІХ від 15.01.2020}*

Підходи ВП ВС до визначення юрисдикційності спорів

- відповідачем у справі має бути саме та особа, з якою дійсно існує юридичний спір

Підходи ВП ВС до визначення юрисдикційності спорів

- унеможливлення звернення до суду з **вимогами, що не підлягають судовому розгляду**

“НІДЕ”

справа не підлягає розгляду в судах жодної юрисдикції

Суд має розглядати лише такий спір, у якому позовні вимоги можуть бути або задоволені, чим спір по суті буде вичерпано, або в їх задоволенні може бути відмовлено. У тому ж разі якщо за змістом заявлених позовних вимог (а не з огляду на обставини справи) задоволення позову є неможливим, немає, як видається, підстав стверджувати про наявність юридичного спору. Суд повинен ухвалювати рішення, яким вичерпувати конфлікт між сторонами, а не давати одній зі сторін за відсутності для цього юридичних підстав сподівання на те, що вона в майбутньому отримає бажане для неї рішення

*Постанова ВП ВС від 13.10.2020 № 369/10789/14-ц
(провадження 14-703цс19):*

“НІДЕ”

➤ Оскарження директором рішення наглядової ради, з яким він не згодний (спір між органами товариства)

➤ Спонування відповідача до підписання актів приймання-передачі електроенергії з певними показниками чи актів приймання-передачі виконаних робіт

➤ Визнання звіту про оцінку недійсним

-Розрізняти **підстави позову**, факти, що мають бути доведені, і **позовні вимоги**.

Такий спір між двома держорганами, який не є компетенційним, **не** може бути вирішений у судах **жодної юрисдикції**, оскільки є спором держави із самою собою

*Постанова ВП ВС від 30 вересня 2020 року
у справі №815/6347/17*

Довідка про склад сім'ї не є актом правозастосування і має виключно інформативний характер, а тому судовому оскарженню не підлягає

Постанова ВП ВС від 7 листопада 2018 року у справі №295/4481/16-ц (провадження №14-345цс18)

Підходи ВП ВС до визначення юрисдикційності спорів

- запобігання штучному створенню преюдиції, потребі для вирішення одного спору ініціювати інші процеси в судах різних юрисдикцій

—
Верховний
Суд

Дякую за увагу!